

(PHTA—CCTA).

Улусундугтар научнай төрүккэ оловурбут «Тигэ-тэв» түсүбүд олоххо киноринистэр кээкэ үлээри саба-ланналар. Ити түсүбүд үтүс хайыскадаах. Олортон чоттуу бөһүлөктөр ис-тас көрүнгүзүн түсүрүмүгэ, «Мин бөһүлөтүм – мин кизин туттуум» конкурска ыттан тугу оңоруохха, тарниаахха собуу түбүнүн сипиэни астааһары ынабым.

Мин Чурагны сэлэмнээснээр 1942 сэдлаахтан одоробун. Огчолорго таһо даһаны дьээ-уот аһааһын иһин, хэтэх дьиндээхтэр, тэрлэлэр твэртэвнэрин, олбуордарын нуувун, отун-маһын харытаан, чом баачгытмк, ирээстмк туттаһара, Кинилэр боду-сылһын норбөгтөрө, итэ гугу эмэ алдэһынг дуо—үүнээһиня, оту-маһы алдэһтар иһымк дин сэрэтэл-лэрэ. Иһыһа гыһал, сээс, тайһа гэлгэһ иһэ сибөг-нөөн, нуоһунан, эбдин сэлгыһыһаа туолара, Би-һаһа, оһо айһаһа олбуор иһэ соннуурга отус да-кунду, кэрэ буһара.

Чурагчаныг автардаггүй, ирмэгд-хоёонгоо нилдэрт хатыг шарингт билигтн күлүүгээр көстөр. Тубболонд тахнаады уонд анхынаады арыг хатылгар иннэн-хаган бүтэн эрэлдэр. Огнооёор Мурун Тышмалда күлүк хоту өртүсээд хатыг хатыг ойуура кэрдилдэн тордун. Кырсын сүүйү быда үктэн иннэн эрэр. Отгон Сельхозтехника тоиторун хоту сымын күлүк өртүгэр дэлгтн байлээхтик сэтээлэбит хатыг арыг төрдүтэн мэллйбит. Сэллэн-нэ ардаа, согуруу бастарыгар кнэпник тэнийэн сатар хатыг тайт мактардалх «күөх зонабыт» унаай-бада бэрлэн, хавайыгтара «мэййдэтэн» кэрдэн бүтэрэн эрэлдэр, Илин Аарынал (Чалчаа) түмүлүгэр сыгардымга дээр тайах кыл тохтоон алаан аа-пара. Билигчн дабыктага, үүнээбитэ баранан, тайах-таабар буодоох ыраас салгын ылар, сынныанар күөх ойуурбут мэллйбит.

Манная хобдох нөстүүлэри нымтастык ахтан турар, «Тигрэн» тускулу алоххо киллэрингэ биитиги өртүбүтүтгэн нымалмак курдук суолларга манная аттидэххин:

Тускулу өсөө тогуд дадыритэн, эжэ-хаанта нигаринэн, тугу кыайарбытын олохтообутунан барыабыт. Итилер истэригэр, Г. Егоров суруйбутун кураах, саах сыбахтан тэйиэниг, олбуор таһыгар сайааны, бөбү күтүүнү суох оңорусууг. Маныаха санэнид-наадоор хонтуруолун күүһүрдэрэ, мөлтөхтүн тутан олоросчуну минэрэбэ талдары, ыстарбагыра сөй.

Одбуор ил-тас өртүн хяргатанин, күвдү омордуу-ну, дэлэйн фронтоинааһымы булгуччулаах эбээнниэ-пит курдун санаан туран, быылгы үбүлүөйдээх сыл иһинэн төлөрү сизэринэн өгөстүбүтүн. Ону таһы-нан бүтүүүмүө күүһүнэн үөһэ ахтыллыбыт сорох хатын арыларбытын, чаранымтын күрүөлүбүтүн, сэлэниэнь ортотунан өгөһүлүбүт сага көтүс икки өртүнэн талахта, үөттэ омордуобун. Мантан да атын кыяллар үлэ үгүс. Ныйымы 50 сылынан сибээстээн бары биһр иһин курдун турунуобун. Маннаха пи-лорамалаах, техникалаах тэрилтэлэр салайааччылары өйүүллэригэр биэ эрэллээхпит. Бу чотту үлэни сэлэниэнь дьаһэлгата баймадан илээн-сэбэлээн тэрийэре арайыллар.

Баарын да билбэт салайааччылар кытта бааллар

БҮҮНГИ КОНСУЛЬТАЦИЯБЫТ

Сайх Республикатын «Үлд харьтабылын туһунах» Союуна 1992 сүд сэтгивьиттэй түтүлүүгэ киирбэтэ, Союун республика барты гражданиара үлэ гэгинэһэтэ, кутталы суох буолуутун ирдэбиллэригэр элбикттиир үлэ усулуобуйаларынан хаачыйаллаах-таах конституционный быраалтарын арагаччылыыр, үдэһиттэр, үлэ бөөрөтчиллөр уонна государство икки ардыларыгэр хаһаайыныаһын итгиттэ бас билэн көрүүтүн түтүлүүгэ суох үлэ харьтабыллаах буолуутун уонсай бөрөдөөһү үкүмэтэр.

Сокуюн бастагын дараагийн 1 чаага үлэ харьта-
бидын хонсай өйдөбүлүн маньх быхаарар: үлэ хя-
рыктабыла дигн законодательнай, нормативнай акта-
ларга олохуран, социальнай-экономическай, тэрэг-
тин, техническай, санитарнай-гигиеническай, эм-
тиир-сэрэгэр итгизнэ правэвой дыаһаллар уонна
средстволар көмөлөрүтүн үлэ процеса бүтүлэ суох,
үлэтин доройуйа уонна үлэтин дьонурдаах буолуу-
тун хуучунай система ааттанар.

«Үлэ харыстабылын тулунан» Сокуон сэтгэ раз-
деллаах, 46 ыстатыйадаах.

Бастакы раздѣлга сүүн баайыныналар ийил-
дилдар, закондательство дайышырын, үдѣ хары-
табылыгар государственной политика принциптерин,
үдѣ харытабылыгар общественная холбоонунгар кыт-
тысларын тунунаан ойдобуллара тумур.

Икэис разделда үлэ харыстабыллаах буолууттар үлэһиттэр бырааптарын мэктиэлэир ыстатыбалар көрүллэдэр. Быстахтык ылдахха, үлэ дуогабарын усуллубуйалара үлэ харыстабыллаах буолуутун идэбиллэрингэр сон түбэлтэхтээхтэр. Үлэ харыстабыллаах буолуутун туһунан үөрэтинин барбатахтар, инструктажтары, быраабыдалары туттарбатахтар, бу Союзунга этиллэринэн, үлэҥэ киллэриллээ суохтаахтар, энэ бу разделга үлэ процеһыгар үлэттэн кутала суох буолуу мэктиэлэһиннэрин хааччыымы тустарынан ыстатыбалардаах.

Үнүс раздалга үдэлштэр үснэ үдэ биэрэччилэр эбөнһинэстэриг тустарынан балаһыаньалар нигрэлдэр, олоор кытаанахтыг тутуһуудлуохтаахтара ыйыллар.

Төрдүс разделга Үлэ харыстабыдын государственнай комитетын төрүлүнгө, кини боломучуйалары, ону саргы хайаайыстыбаларга, былаас ситэрнелээх органныгар бу үлэ хайдах төрүлүнэхтөөдө чуоткайданар.

Бөхнэс рашаалда үзвэ хариуцагчид тэрлэлдэгтэй тэрийнгийн бондууростар, администрациялар эбээ-
һинэстэрэ, о.д.а. бондууростар көрүллэлээр.

Алтыс разделяга государственной, профсоюзной, общественной контуруулар олохтокухтаахтарын туһунан згиллэр.

Сэтгис разделта үлэ харьстабылын туһунаа нор-
мативнай актaлары, сокуоннары кaһли иһин эппи-
етинэстэр ыйналлаллар. Холобур, үлэ харьстабылын
ирдэбиллэрин кэһин иһин тэрилтэлэргэ экономичес-
кай ирдэбиллэр оһоһуудаллар, ыстараантар туһа-
рийдэллэр. Дьаһалтар баһылыктара, тэрилтэлэр
салайааччыллара уонна туһааннаах дьуһунастаах дьон
административнай, дисциплинарнай, материальнай
уонна холобурнай эппиетинэстэргэ тардыллыахтарын,
оттон үлэһиттэр үлэ харьстабылын ирдэбиллэрин
кэһэр түбэлтэлэригэр дисциплинарнай уонна мате-
риальнай эппиетиннэһи сүгүөхтарин сөп.

Улаант үдэнтэн сибээстээх эчэйнэни-балар түбэлтэтнэгэр, 43 ыстатыйага олобуран, ночоогун гэрлэтэнтэн төлөтөрөр быраалтаах. Тэрилтэ садайаачы-дара итн ночооту толөөһүн туһунан туһааннаах. Вы-раабылалары уонна Выраабылаларга ниструкциялары билдэхтэхтэр уонна септөөхтүк туттуохтаахтар.

Муус устар 10—14 күннэригэр Улаҥ харыстабыллы республикатааҕы комитета, улуус прокуратура-та уоһа тыа хабайыстыбатын үлэһитэрин проф-

сонхон удуустайн комитет удуус тэрилтэвринг х
ула харистабылан тургар холбоонуктаах барэбиэр
нэни ыгтылар. 1984 сымтаахха удуус тэрилтэлэ
рингар үлэттэн сибээстээх ачыйнлэри 68, ол иһинтэн
тыа хаһаайыстыбынлар 39 киһи ылбыт. Ол түмүгэр
1367 ула күөс сүтэриллэн, 5 мөл. 394 тыһ. солк.
материальнай хоромньу таһаарыллыбыт. Оттон үлэ
харистабылыгар аналтыах дьаһалларга баары суоҕа
2 мөл. 534 тыһ. солк. өрөкүүттэннэ.

Баримбары 7 тарилгаа ыстылынган, «Амгарад»-ны коллективнай хаһаайыстыбада, «Ремтех» табак-рыстыбада, маһы таҕастыыр комбинатка, «Чурап-чыгарстрой» индустриал обществода, «Техком-мунэнерго» филиалыгар, суолу гутар-өрөмүөнүнүүр ууастаһа, дьыа-уот, коммунальнай хаһаайыстыба управленкелыгар.

Үөрэлбэрнэс көрдөрбүтүөн, Союон тутууулауаат түбэлтэтэ бэрт үгүс, бэл итинник Союон баарын билбэт салайаачылар ытта бааллар. Бары төрүл-тэдэргэ үлэ харыстабылын сулууспалара, туһааннаах кабинеттар, пособиелар суохтар. Ыраабылалары үөрөтүн куолутугар эрэ, үрдүгүн-анынан ытыгдалар. Үлэбиттэр аял татаһыан-сыбынан, көмүс-күүр-средстволарынан хааччылдыбаттар, электро-оборудованиелар туруктара крдэбилгэ эппиэттээбэт-тэр, маныаха эппиэттистээх дьон сыһыарылдыбат-тар.

Ула коллективтарыгар коллективнай дуогабардар олохуллубаттара кинини дыксыннарар даганы, бэр кинэтэр даганы. Профсоюзтар, үлөһиттэр бэйэлэрэ да үдэһинир усуллубууларын тупсарыыга кыһаматтар, нэтирээстэрин, быраантарын, көмүсүүргө туруулаһаттар дуу бинтэр сокуон кинилэри араа-нэччылымын билбэттар дуу.

Үлэ кэмнэгэр олол табыстадына, тариэтэ админист-
трацията профсоюзну кытта бииргэ бэрэбэрлэжэ зы-
гьяхтаах ант оноруохтаах. Итэ үлэнтэ эчэйинтэн
лһин нөөхтүн салтарарыгар тирэх буолар. Үлэнтэ
үлэ кэмнэгэр эчэйэн инбэлэнт буолладына, киһи ыла
смыддыбыт хамнаһын олук дээрэ материальнай
төлөбүр бэһиһынтин ылаахтаах, оттон од ант онго-
хуллуктадына күөмчүлэннэн сөп. Бу ирдэбил ха-
наһыстыба, бас билин көрүгүтэн тутулуга суох
төлөрүлүөхтээх.

Госкомитет инспектордары 6 тарилга салайааччыларыгар, болдьовун ийиан туран, предписание отордулар. Олор готоруллубатахтарына, маанык объекттар сабыллыахтаахтара этилини: дыз-уот, коммунальнай хаһаайыстыба управлениетын филорамата, гаража, котельнайа, маһы таҕастагыр комбинат уһаһар сыйа. Визе салайааччы: Е. Е. Борисов («Техкоммуэнергo» филиала), В. Н. Евграфов (суолу тутар-оромуонунуур участак), М. А. Пинигин (дыз-уот, коммунальнай хаһаайыстыба управлениета), А. И. Федотов («Чурапчыгострой» АО) тус баадалара ыстарааптанылар.

Үлэтийн нийслэлтэй эхний тэдгээрийг тэрийл-
тэлэрийн администрацид оруулсан кыяаан төлөттор-
бөтөх үлэһиттэр ону сууг нөгүө быхаартарар бы-
раантаахтар. Тэрийлтэлэр орде анаабын төлөөһүннэ-
рингэр хамнас алын кэрдийнэ улааттаан ахсын ин-
дексациялыр эбээһинэстээхтар.

Үлэлтгэр нигриэстэринэй сайдтаран, улуу
прокуратурага бу сыга суунаа ниги гражданыай
ирдэбилн килдэрдэ. Олору таһынаа гражданын С.
бэйэтин ирдэбилэ суутунаа быһаарылмахтаах

Бэрэбэрлэлэмжит төрилтэлэртэ үдэ харыстабы-
лын туһунаа информация улуус дьааллатыгар нил-
лэриллибитин түмүгүр дьаал ыһыллан улуустаагы
үлэ харыстабылыгар көһөннэ төрилиннэ.

Василий СОЛОВЬЕВ,
улуус прокурора, юстиция младшая советника.

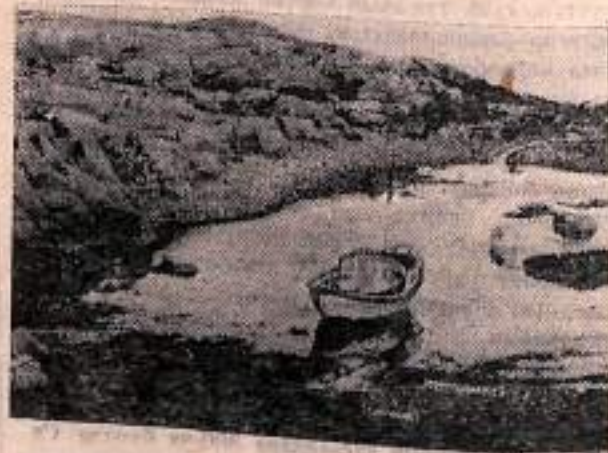

АРЫ ОЛОХТООХТОРО

Мурманский уобалаа. Белэй муора диат киилтигэр, полярий аргимтэда тарахыа Сосновец арыа кылайан сытар. Укуа километрат ара ордуа, куттэ баара-суора 270 метр.

Оруубуна сүүс сыллаарыта бу нүраанах, хайыр
таас сир оботугар маан тугуллубута. Бу нэм устата

морьяктарга эчирдин уоту үлэлэтээччилэр уонунан кэчүөнэлэрэ сөлбүстүлэр.

[illegible][illegible]

Снимоктарға: хангас — А. Игнатичин маягы үлэ
татарга бөлүмнүр; уга — Соснолец арыы кытыла.

(РИТА—ССТА).

Петр СЕДАЛИЩЕВ.

